

CONCEPT

STRATEGISCHE VISIE 'OP WEG NAAR KLIMAATNEUTRALITEIT'

15 april 2022

HOOFDLIJNEN STRATEGISCHE VISIE 'OP WEG NAAR KLIMAATNEUTRALITEIT'

Behoeftte aan een lange termijn visie

Na het verschijnen van het Klimaatakkoord bestaat er bij de waterschappen behoefte aan een strategische lange termijn visie op klimaat- en energiebeleid. De klimaatcrisis is zodanig van aard dat de doelen van het Klimaatakkoord nu, door het rijk, al weer naar boven worden bijgesteld. In Den Haag en in Brussel staat klimaat hoog op de lijst van prioriteiten. Het nieuwe regeerakkoord bouwt voort op het Klimaatakkoord en doet daar nog een schep bovenop: 55% reductie van broeikasgassen en zelfs een ambitie voor 60%. Het kabinet wil in samenhang werken aan een klimaatneutrale, fossielvrij en circulaire toekomst. De urgentie om tot actie over te gaan is onmiskenbaar en het coalitieakkoord en het EU beleid getuigen sterk van deze urgentie. De recente geopolitieke ontwikkelingen rondom de oorlog in Oekraïne maken de noodzaak tot een versnelling nog sterker.

De klimaatcrisis laat zich nadrukkelijker zien en voelen en heeft grote gevolgen voor het waterbeheer, zeker in Nederland. De waterschappen staan hiermee steeds vaker in de belangstelling: wateroverlast, zeespiegelstijging, bodemdaling, droogte, weersextremen; het zijn onderwerpen die in de media zowat dagelijks het nieuws halen. De klimaatveranderingen raken het waterbeheer in het hart.

Bij het VN Klimaatakkoord van Parijs is de doelstelling afgesproken om te blijven binnen een maximale opwarming van de aarde met 2 graden en liefst met 1,5 graad. Deze doelstelling dreigt buiten bereik te raken. De recente IPCC rapporten laten een steeds minder rooskleurig beeld zien en roepen op tot daadkracht en onmiddellijke actie. Nederland heeft als laaggelegen delta een buitengewoon belang bij een ambitieus klimaatbeleid, zowel nationaal als internationaal. Klimaatadaptatie en klimaatmitigatie gaan hand in hand. Om Nederland op de lange termijn veilig en bewoonbaar te houden, moet de oorzaak van de klimaatcrisis voortvarend worden aangepakt en de CO₂ uitstoot worden teruggebracht. De waterschappen benadrukken consequent beide kanten van het klimaatbeleid. We kunnen niet blijven dweilen met de kraan open.

Goede uitgangspositie waterschappen

De waterschappen zijn al ruim tien jaar geleden gestart met een gezamenlijk klimaat- en energiebeleid en hebben hierover afspraken gemaakt met het Rijk. Zij hebben daartoe zelf het initiatief genomen. Dit beleid is succesvol gebleken, want de gezamenlijke doelen die zijn gesteld voor 2020, zijn allemaal behaald (duurzame energie, CO₂-reductie en MJA energie-efficiëntie). In het kader van het IBP (2018) en het Klimaatakkoord (2019) zijn vervolgens afspraken gemaakt richting 2030. De belangrijkste zijn:

- 100% energieneutraal in 2025 met opwek van duurzame energie (incl. investeringen derden)
- Mee organiseren van de regionale energie strategieën
- Bijdrage aan groen gas productie
- Aquathermie ter beschikking stellen voor verwarming van de gebouwde omgeving
- Samenwerken met energiecoöperaties voor o.a. windmolens en zonnepanelen
- Bijdragen aan de veenweidenaanpak
- Streven klimaatneutrale en circulaire uitvoering Grond-, Weg- en Waterwerken (GWW) in 2030

Nieuwe uitdagingen

De aangescherpte ambitie van het rijk vraagt om een visie van de waterschappen.

We richten ons nu met deze strategische visie op ambities voor 2035 en tussentijdse stappen om daar te komen. Aangezien de waterschappen veel handelingsmogelijkheden hebben, kunnen zij de eindbestemming van klimaatneutraliteit (veel) eerder halen dan 2050. Belangrijkste ambitie is het streven naar 100% energieneutraliteit in 2025 en 100% klimaatneutraliteit in 2035. De opgave wordt wel groter, omdat we een steeds beter beeld beginnen te krijgen van de werkelijke omvang van onze eigen klimaatvoetafdruk. Die blijkt groter dan verwacht. De belangrijkste nieuwe uitdagingen zijn de reductie van broeikasgassen op de rioolwaterzuivering (lachgas en methaan) en duurzame/circulaire aanbesteding van projecten. Daarnaast krijgen we zicht op domeinen die strikt genomen niet tot de formele verantwoordelijkheid van het

waterschap behoren, maar waarop het waterschap wel grote invloed kan uitoefenen (emissies uit veenweiden, oppervlaktewater). Ook bij de invulling van die domeinen willen we graag proactief te werk gaan om een bijdrage te leveren.

Sectorale doelstelling en individuele invulling

De doelen en ambities van de strategische visie hebben een zelfbindend karakter en deze gelden voor de sector als geheel. Elk waterschap geeft hieraan op eigen wijze invulling met eigen accenten en eigen tempo. Sectorale afspraken geven ruimte voor invulling op maat afhankelijk van de lokale mogelijkheden van de infrastructuur, afschrijvingsritme, financiële investeringsruimte, lokale bestuurlijke afwegingen, etc.

Lachgas en methaan

Kennis en inzicht met betrekking tot de emissie van broeikasgassen is nog voortdurend in ontwikkeling. Dit geldt ook voor de klimaatvoetafdruk van de waterschappen. De emissie van lachgas in de afvalwaterzuivering is substantieel, maar de internationale modelmatige protocollen waarmee deze emissies worden berekend, zijn niet goed toepasbaar voor de Nederlandse situatie. Daarnaast lijken er op basis van onderzoek en ervaring in binnen- en buitenland inmiddels goede mogelijkheden te bestaan om de uitstoot van lachgas terug te dringen. Gelet op het grote relatieve aandeel in van lachgas in de klimaatvoetafdruk is een ambitie noodzakelijk om de emissie van deze broeikasgassen terug te dringen. Er is ambtelijk en bestuurlijk consensus over onze primaire verantwoordelijkheid aangaande de uitstoot van broeikasgassen op de afvalwaterzuivering. En het is eveneens duidelijk dat de omvang van deze uitstoot aanzienlijk is en dat wij hierop op passende wijze moeten acteren. Een reductie relateren wij aan emissies die als berekend op basis van IPCC protocollen.

Lange termijn ambities koppelen aan korte termijn maatregelen en doelstellingen

Een ambitie is een stip aan de horizon, die nodig is om richting te geven. Een ambitie richting 2035 is niet vrijblijvend, want de resultaten worden jaarlijks gemonitord en plannen kunnen op basis daarvan worden aangescherpt. Er komt betekenis toe aan omstandigheden en factoren die in de komende jaren het behalen van de ambitie bemoeilijken of juist dichterbij brengen. Tijdens het visietraject is gebleken dat er veel vragen zijn over de klimaatboekhouding, de financieringsmogelijkheden en rollen en verantwoordelijkheden van het waterschap. De strategische visie gaat hierop nader in. In de periode naar 2035 worden tussendoelen en maatregelen bepaald die onmiddellijke impact hebben dan wel meer randvoorwaardelijk zijn. In een hoogst dynamisch beleidsveld is het van belang om slagvaardig te zijn en tegelijkertijd wendbaar te blijven. Een cyclische benadering met jaarlijkse sectorale monitoring van de uitvoering met periodieke herijking van de ambities ten minste elke 4 of 5 jaar lijkt daarvoor een passende aanpak te zijn. Deze benadering is vergelijkbaar met methodiek die op nationaal wordt toegepast via Klimaatplan en Klimaatwet.

Voor het vaststellen van ambities maken wij in de strategische visie onderscheid naar rol en taakopvatting van het waterschap, klimaatneutraliteit, opwek van duurzame energie en meekoppelkansen (voor klimaatadaptatie, waterkwaliteit en biodiversiteit).

Gedifferentieerde aanpak klimaatvoetafdruk

We constateren dat de rijksoverheid en PBL eveneens worstelen met de CO₂ boekhouding. Het Klimaatakkoord gaat uit van de zogenaamde 'schoorsteenbenadering' en telt van alle partijen scope 1 op (directe emissies binnen het eigen bedrijfsproces). Dit miskent evenwel de complexiteit van energiestromen binnen de Nederlandse economie en samenleving, zo is ook al zelf door het PBL geconstateerd. De rekenmethoden van het Klimaatakkoord en van de EU kunnen dus niet zomaar 1 op 1 worden vertaald naar de waterschappen. We maken daarom onderscheid naar verschillende categorieën van activiteiten die uitstoot veroorzaken en waaraan we ook verschillende verantwoordelijkheden en ambities verbinden. Deze gedifferentieerde aanpak is in lijn met de scopebenadering van het Green House Gas protocol (GHG). We onderscheiden 3 domeinen van activiteiten: ten eerste de eigen bedrijfsvoering en elektriciteitsverbruik (scope 1 en 2), ten tweede indirecte emissies in de keten (scope 3) en ten derde de omgeving die binnen onze invloedssfeer valt. Uitgangspunt voor de waterschappen is de maatschappelijke bijdrage die

waterschappen kunnen leveren en daarom nemen wij de omgeving waarop wij invloed kunnen uitoefenen eveneens in beschouwing. De voorgestelde aanpak laten willen wij graag valideren door het Rijk en of het PBL.

Handelingsperspectief

Het waterschap heeft diverse mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan de terugdringing van de uitstoot van broeikasgassen, bijvoorbeeld door vermindering van het energieverbruik en opwek van duurzame energie voor eigen gebruik. Er zal niettemin altijd een deel van de klimaatvoetafdruk overblijven dat niet volledig kan worden gereduceerd, bijvoorbeeld een deel van het lachgas op de rioolwaterzuivering. We kunnen CO₂ ter grootte van de onvermijdbare eigen voetafdruk echter ook reduceren in interactie met de omgeving (bijv. met opwek of levering van duurzame energie) of door vastlegging van CO₂, bijvoorbeeld bij de opwaardering van biogas naar groen gas (negatieve emissies). Hiermee kan alsnog klimaatneutraliteit worden gerealiseerd. Daarnaast kan worden bijgedragen aan de reductie van broeikasgassen die strikt genomen buiten de eigen klimaatvoetafdruk valt, zoals de uitstoot van veenweiden of emissies uit oppervlaktewater. Zogenaamde compensatie, bijvoorbeeld door middel van Gold Standard Certificaten (zoals bosaanplant buiten Nederland) wordt niet meegerekend in de klimaatmonitor, omdat dergelijke middelen in een te ver verwijderd verband staat met de activiteiten van het waterschap.

Belangrijkste ambities in de strategische visie

Met de strategische visie beogen wij sectorale ambities vast te stellen voor 2035, onze mogelijkheden voor het doen van een extra inspanning te benutten en in te spelen op nieuwe uitdagingen en kansen. Daarbij zetten de waterschappen een stip op de horizon wanneer zij klimaatneutraal kunnen zijn, hoe zij kunnen bijdragen aan de klimaatneutraliteit van Nederland en wat daarvoor nodig is. Hierbij bekijken we de opgaves integraal (inclusief stikstofemissies en klimaatadaptatie) en zetten ons vooral daar in waar we de grootste bijdrage kunnen leveren. Tegelijkertijd onderzoeken we innovatieve technieken die ons helpen de doelen sneller en efficiënter te realiseren.

De belangrijkste ambities en doelstellingen van de waterschappen in de strategische visie:

1. Open houding voor samenwerking met omgeving op klimaatambities
2. Voorbeeldfunctie klimaatbeleid laten zien in verbinding met waterbeheer en klimaatadaptatie
3. Doelstelling van 100% energieneutraliteit in 2025
4. Ambitie van 100% klimaatneutraal in 2035 voor eigen processen (scope 1 en 2)
5. Ambitie van 100% klimaatneutraal in 2035 in de keten (scope 3)
6. Aanvullende inzet van potentieel duurzame energiebronnen t.b.v. 100% klimaatneutraliteit
7. Medeverantwoordelijkheid nemen reductie broeikasgassen veenweiden en oppervlaktewater
8. Meekoppelen van klimaatadaptatie en waterkwaliteit via RES'en en gebiedsontwikkeling
9. Afspraken over duurzaam opdrachtgeverschap en koppeling met doelen circulaire economie

Lasten en baten

Er kan een spanningsveld ontstaan tussen de financiering van klimaatmaatregelen en de wens van een gematigde tariefontwikkeling van de waterschapsbelastingen. In beginsel dragen waterschappen de kosten van de verduurzaming van de uitvoering van hun taken, want de waterschappen beschikken over een eigen belastingstelsel. In geval maatregelen om maatschappelijke redenen wenselijk zijn, maar te ver verwijderd liggen van de waterschapstaken kan een bijdrage vanuit het Rijk echter wel wenselijk zijn (bijvoorbeeld een massale uitrol van aquathermie). Ditzelfde kan gelden voor initiële investeringskosten die de financiële spankracht van het waterschap overschrijden (bijvoorbeeld een versnelling op groen gas. De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft begin 2021 geconcludeerd dat de uitvoeringskosten van het Klimaatakkoord voor waterschappen niet gecompenseerd hoeven te worden, omdat zij dit kunnen financieren uit de belastingopbrengsten van het eigen belastingstelsel. De ROB adviseert met een verwijzing

naar de waterschappen om naast het onderzoek naar personele kosten ook investeringskosten van klimaatbeleid te onderzoeken.

Strategisch visie en coalitieakkoord

In het coalitieakkoord van kabinet Rutte IV staan voor de waterschappen veel aanknopingspunten voor intensivering van de opwek van duurzame energie. Het kabinet wil meer regie nemen op de ruimtelijke inrichting van de energietransitie (integraliteit en multifunctioneel gebruik) en benoemt groen gas, waterstof en aquathermie als belangrijke alternatieve energiedragers in de energietransitie. De geopolitieke situatie zal naar verwachting de inzet van alternatieve warmtebronnen nog verder doen versnellen. Voor groen gas wil het kabinet een bijmengverplichting van 20% voor de verwarming van de gebouwde omgeving introduceren. De waterschappen zijn belangrijke producenten van biogas (20% van de huidige nationale productie) en dit biogas kan worden opgewaardeerd tot groen gas. De Unie is in februari gestart met een locatieonderzoek naar potentieel en randvoorwaarden van opschaling van de biogas/groen gas productie, waarbij ook externe stromen zijn meegenomen (dierlijke mest, maaisel, reststromen landbouw). Daarnaast wijst Unieonderzoek uit dat productie van waterstof op de RWZI kansrijk is. Pilots worden voorbereid. Bezien moet worden of een verbinding kan worden gelegd met het waterstofprogramma van het Rijk en van provincies. Wat betreft de RES'en is de ontwikkeling naar een koppeling met integrale gebiedsopgaven gewenst, waarbij de verbinding met klimaatadaptatie kansen biedt (water als ordenend principe). Wat betreft wind en zon richten de waterschappen zich al langer op multifunctioneel inzetten van gronden en terreinen, maar de samenwerking met lokale energiecoöperaties kan verder worden versterkt.

Concrete ambities op de deelterreinen, waarbij wij mogelijke steun van het rijk nodig hebben:

- Benutting van potentieel terreinen voor inzet van aquathermie, groen gas, wind- en zonne-energie
- Versnelling productie van groengas met 75% opwaardering biogas en 100 miljoen m3 groengas
- Ontwikkeling van rioolwaterzuiveringen tot smart energyhubs
- Onderzoek en ontwikkeling van mogelijkheid productie van waterstof op de rioolwaterzuiveringen
- De reductie van lachgas en methaan op de rioolwaterzuiveringen met resp. 50% en 80% in 2030
- Mogelijkheden van realisatie van negatieve CO₂ emissies (bijv. bij groen gas productie)
- Ontwikkeling en toepassing van nieuwe technische innovaties (waterstof, superkritische vergassing, afvang, benutting van CO₂ en overige broeikasgassen, etc.)
- Samenwerking tussen overheden en Rijkswaterstaat bij duurzaam opdrachtgeverschap
- Toepassing van interne CO₂-beprijzing
- Integratie van klimaat- en energiebeleid met circulaire economie en biodiversiteit
- Samenwerken in doorontwikkeling van de Regionale energie strategieën
- Gebiedsgerichte aanpak veenweiden en methaan emissies uit oppervlaktewater
- Opstelling van 4-jaarlijkse klimaatplan door het waterschap (opvolging van MJA-plannen)
- Ondersteuningsprogramma van Unie voor de waterschappen voor uitvoering strategische visie

Een eerste indicatie wijst op een minimale reductiepotentieel van ongeveer **1,3 Mton CO₂-equivalenten** (Arcadis)

De uitdagingen van de waterschappen bieden ook kansen. Het merendeel van de reductiemogelijkheden kan naar verwachting bijdragen aan de verhoogde ambitie van het kabinet naar 60% broeikasgassen reductie in 2030 of in relatie tot fitfor55.

BELEIDSVISIE
STRATEGISCHE VISIE VAN DE NEDERLANDSE WATERSCHAPPEN
'OP WEG NAAR KLIMAATNEUTRALITEIT'

Overwegende dat:

1. De ernstige gevolgen van de klimaatverandering en de noodzaak van een krachtdadige aanpak om verdere opwarming van de aarde tegen te gaan en te beperken tot maximaal 2 graden als vastgelegd in het Klimaatakkoord van Parijs in 2015;
2. De resultaten van de recente IPCC rapporten waarin de snelheid in beeld is gebracht waarmee de klimaatverandering zich voltrekt en waarbij de noodzaak is benoemd van een snelle terugdringing van broeikasgassen om onomkeerbare gevolgen te voorkomen.
3. De verhoging van de nationale en Europese doelstellingen van de reductie van broeikasgassen naar minstens 55% in 2030 en 100% in 2050 die nodig zijn om te kunnen voldoen aan de verplichtingen van het Klimaatakkoord van Parijs;
4. Dat Nederland voortbouwt op de uitvoering van het nationale Klimaatakkoord van 2019 en dat de verhoogde nationale en Europese doelstellingen een aanscherping inhouden van de reductiedoelstelling van 49% naar 55%.
5. Dat de waterschappen kunnen voortbouwen op het nationale Klimaatakkoord waarmee de waterschappen hebben ingestemd en dat hierop, vanuit het oogpunt van het waterbeheer, een verbreding wenselijk is naar alle broeikasgassen met een langer termijn perspectief wenselijk is;
6. De internationale geopolitieke ontwikkelingen die tot toenemende schaarste van energie en grondstoffen leiden en die nog meer nadruk leggen op het streven naar onafhankelijkheid van aardgas en aardolie. Dat deze ontwikkelingen om een aanscherping en versnelling vragen van de uitvoering van klimaat- en energiebeleid;
7. De onlosmakelijke samenhang van klimaatbeleid dat enerzijds gericht op het tegengaan van de opwarming van de aarde (mitigatiebeleid) en anderzijds de noodzakelijke maatregelen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen (adaptatiebeleid);
8. De relatief kwetsbare geografische positie van Nederland voor toekomstige zeespiegelstijgingen die, afhankelijk van het tempo van de mondiale temperatuurstijging op langere termijn worden verwacht en de verantwoordelijkheden en verplichtingen die dit voor Nederland met zich brengt;
9. De wettelijke (mede)verantwoordelijkheid van de waterschappen om Nederland in waterstaatkundige zin op lange termijn bewoonbaar en veilig te houden;
10. De grenzen van de belastbaarheid van het watersysteem door klimaatverandering worden overschreden en de grote uitdagingen die met zich brengt voor het waterbeheer en de waterschappen.
11. De goede resultaten die de waterschappen in de afgelopen 15 jaar hebben behaald met actief klimaat-en duurzaamheidsbeleid en de kennis en ervaring die de waterschappen daarbij hebben opgedaan en die een goede basis vormen voor toekomstig beleid;
12. De gewenste voortzetting van de verduurzaming van de taken van de waterschappen die met de inzet van hun assets in het waterbeheer maatschappelijk bijdragen aan een klimaatneutrale, fossielvrije, circulaire economie en samenleving;
13. De noodzaak van ontwikkeling van de circulaire economie, zowel met het oog op de reductie van CO₂, als op milieu-impact en toenemende schaarste van grondstoffen;
14. De opportuniteit van meekoppelkansen voor het waterbeheer bij de ontwikkeling van een klimaatneutrale, fossielvrije en circulaire economie met betrekking tot klimaatadaptatie, waterkwaliteit en biodiversiteit.
15. De noodzaak om als waterschappen bij de uitvoering van strategisch klimaat- en energiebeleid tegelijkertijd ambitieus, slagvaardig en wendbaar te zijn en dat een cyclisch proces van permanente monitoring met periodieke herijking en bijsturingmogelijkheden hieraan sterk kan bijdragen;
16. Dat in het dynamische beleidsveld van klimaat en energie zowel bestuurlijke moed als strategische visie noodzakelijk zijn om als waterschappen de noodzakelijke stappen op de weg naar klimaatneutraliteit te kunnen zetten.

17. Dat deze strategische visie richtinggevend is voor de waterschapsector en dat afhankelijk van de lokale omstandigheden elk waterschap de ruimte heeft om eigen accenten te leggen en maatregelen te kiezen om de ambities te realiseren.

KOMEN DE WATERSCHAPPEN GEZAMENLIJK OVEREEN OM:

Met elkaar voor de sector als geheel de volgende klimaat- en energieambities te stellen met bijbehorende maatregelen voor de periode tot en met 2035:

DEFINITIE EN AFBAKENING

In bijlage 1 zijn alle definities opgenomen betreffende vaktermen, afbakening en rekenmethoden.

A. KLIMAATNEUTRALITEIT: 100% IN 2035

Artikel 1. Klimaatvoetafdruk emissies in scope 1 en 2

De waterschappen streven naar 100% klimaatneutraliteit in 2035 voor wat betreft de uitstoot van broeikasgassen die vallen onder scope 1 en 2 van het Green House Gas Protocol:

1. Scope 1
Directe emissies vanuit eigen bedrijfsprocessen en bedrijfsmiddelen zoals:
 - a) Verbruik van brandstoffen voor eigen gebouwen, rioolwaterzuiveringen, gemalen en andere installaties, transport- en onderhoud (aardgas, benzine, diesel, etc.).
 - b) Emissie van lachgas en methaan op de rioolwaterzuivering.
2. Scope 2
Indirecte emissies door inkoop van elektriciteit voor eigen installaties, gebouwen en materieel.
3. De slibeindverwerking wordt niet beschouwd als eigen bedrijfsproces en de emissies die daarbij maken geen onderdeel uit van deze klimaatvoetafdruk.

Artikel 2. Emissies in scope 3

1. De waterschappen streven naar 100% klimaatneutraliteit in 2035 voor wat betreft de uitstoot van broeikasgassen voor de hierna genoemde activiteiten die door de waterschapsector onder scope 3 zijn gebracht, conform het Green House Gas Protocol:

Scope 3

Indirecte emissies buiten de eigen bedrijfsprocessen die betrekking hebben op de volgende specifieke activiteiten als opgenomen:

- a) Werkgebonden personen mobiliteit;
 - b) Uitbested transport en onderhoud;
 - c) Materialen en grondstoffen;
 - d) Projecten
2. In bijlage 1 is uiteengezet welke emissiebronnen onder a t/m d onderdeel uitmaken van scope 3;
 3. Onder emissies van uitbested transport en van grondstoffen als bedoeld onder letter b en c worden mede begrepen het uitbested transport van zuiveringsslib en de slibeindverwerking door derden.

Artikel 3. Emissies binnen de invloedssfeer van de waterschappen

De waterschappen streven daarnaast waar mogelijk naar actieve beperking van de emissies van broeikasgassen in hun omgeving, waarvoor zij weliswaar geen directe verantwoordelijkheid dragen, maar waarop zij wel een positieve invloed kunnen uitoefenen, zoals:

1. Broeikasgassen uit veenweiden;
2. Broeikasgassen uit oppervlaktewateren;

Artikel 4. Handelingsperspectief om broeikasgassen terug te dringen [waterval]

Er staan de waterschappen verschillende mogelijkheden ten dienste om de maatschappelijke opgave voor klimaatneutraliteit te realiseren:

1. Reductie broeikasgassen eigen bedrijfsprocessen door:
 - a) Energiebesparing door mindering van het verbruik van brandstoffen en elektriciteit;
 - b) Inzet andere energiedragers;
 - c) Inkoop van duurzame energie (GVO's);
 - d) Reductie van methaan en lachgas in de afvalwaterzuivering;
 - e) Opwek van duurzame energie voor eigen gebruik.
2. Reductie elders
Opwek van duurzame energie voor levering aan derden, zoals bijvoorbeeld de levering van groen gas (reductie door vermeden broeikasgassen).
3. Negatieve emissies
Realisatie van negatieve emissies door het vastleggen van kort-cyclische emissies van CO₂, bijvoorbeeld in het zuiveringsproces of bij de opwaardering van biogas naar groen gas en planten van bomen.
4. Invloedssfeer omgeving
Bijdragen aan het verminderen van de landelijke klimaatvoetafdruk door reductie van emissies van methaan door actieve mede vormgeven van de gebiedsaanpak veenweiden en de aanpassing van onderhoudsplannen voor oppervlaktewateren die in beheer zijn van het waterschap.

Artikel 5. Ambitie en plan van aanpak voor 80% reductie van methaan bij slibvergistings in 2030

De waterschappen stellen een meerjarig plan van aanpak op voor de reductie van methaanverliezen bij de vergisting van zuiveringsslib, waarbij per waterschap reductieplannen worden gemaakt. De coördinatie van deze aanpak wordt uitgevoerd door de Vereniging van Zuiveringsbeheerders met monitoring met behulp van de Klimaatmonitor.

Artikel 6. Ambitie van reductie van lachgas in de afvalwaterzuivering van 50% in 2030

De waterschappen streven naar een reductie van 50% van de emissie van lachgas in de afvalwaterzuivering als berekend met het IPCC model door middel van:

1. Opzetten van een meerjarig meet- en onderzoeksprogramma en behoefte van:
 - a) Het reduceren van de uitstoot van lachgas;
 - b) Meting van de werkelijke hoeveelheden ter verbetering van het protocol ten behoeve van de Nederlandse situatie en omstandigheden;
2. Mogelijke maatregelen in de processturing en techniek die voortvloeien uit het onder a genoemde onderzoeksprogramma;
3. Stimuleren van internationale uitwisseling van kennis en ervaring ten aanzien van reductie van lachgas.

Artikel 7. Circulaire economie

1. Het waterschap onderstrepen met de decentrale overheden dat de omschakeling naar een circulaire economie (CE) behoort tot de grote transitie van de komende jaren en streven er naar dat in 2050 de Nederlandse economie volledig circulair is.
2. De Unie van Waterschappen draagt bij aan deze landelijke afspraken met het Rijk en de andere koepels van decentrale overheden VNG en IPO. Deze staan onder meer in het Nationaal Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie dat jaarlijks wordt geactualiseerd en in de nog op te stellen Uitvoeringsagenda Klimaatneutrale en Circulaire infraprojecten (KCI).
3. De Uitvoeringsagenda KCI moet de relevante afspraken met betrekking tot de GWW-sector met elkaar verbinden, zoals de afspraken die zijn gemaakt in het Klimaatakkoord en het Grondstoffenakkoord.

4. Deze opgave van een transitie naar een circulaire economie heeft een duidelijke samenhang met het klimaat- en energiebeleid en de waterschappen benaderen beide opgaven zoveel mogelijk in onderlinge samenhang om de realisatie van beide opgaven te versnellen.

Artikel 8. Reductie broeikasgassen duurzaam opdrachtgeverschap infrastructurele werken door middel van klimaatneutraal en circulair werken

Waterschappen werken samen met de Rijksoverheid (Rijkswaterstaat) en andere overheden in klimaatneutrale en circulaire infrastructurele programma's en projecten in de GWW-sector in 2030. Daarvoor worden de volgende maatregelen genomen:

1. Inzichtelijk maken van de impact van de programma's en projecten van de waterschappen bij infrastructurele werken, evenals van de inkoop van producten en diensten op de klimaatvoetafdruk;
2. Opnemen van scope 3 emissies in Klimaatmonitor;
3. Het vaststellen van een sectorale afspraak voor de toepassing van het instrument van interne 'CO2 beprijzing'.

Artikel 9. Mobiliteit

De volgende maatregelen worden genomen om de emissies in verband met mobiliteit te reduceren:

1. Monitoring van de emissie van broeikasgassen die samenhangt met mobiliteit vanaf 2022.
2. Voldoen aan normering zakelijke mobiliteit 2026 door inkoop van elektrische of waterstofauto's.
3. Stimulering van reductie CO2 van woon-werkverkeer (via oplaadinfra, stimulering fietsen en OV).
4. Verkenning naar mogelijke aanpassingen in de CAO voor de waterschappen.
5. Bij uitbesteding van (zuiveringsslib)transport extra sturen op duurzame mobiliteit.

Artikel 10. Vermindering CO2 met terugwinning van energie en grondstoffen

1. De Unie van Waterschappen brengt in het kader van de Energie- en Grondstoffenfabriek de CO2 impact bij grondstoffenterugwinning uit zuiveringsslib en maakt dit onderdeel van de Klimaatmonitor Waterschappen .
2. De waterschappen verkennen via STOWA en de Energie- en Grondstoffenfabriek de lange termijn innovaties om op de lange termijn te komen tot innovatiemogelijkheden naar een volledig Klimaatneutrale en circulaire rioolwaterzuivering.

Artikel 11. Aanpak Veenweiden

1. Vanuit het bodem/watersysteem sturen de waterschappen mee op de inrichting van de ruimte en dragen bij met kennis over het bodem/watersysteem als basis voor het gesprek over de inrichting van het landgebruik en de draagkracht van het watersysteem.
2. Waterschappen zetten, binnen de kaders van de functiebestemming, in op het minimaliseren van de broeikasgasuitstoot uit veenweiden. Iedereen kan binnen zijn eigen verantwoordelijkheid optimaliseren naar een minimale broeikasgas uitstoot.
3. Waterschappen benutten deze ruimte en minimaliseren de broeikasgas uitstoot door:
 - a) Binnen het heersende peilbesluit het beheer te optimaliseren naar minimale CO2 uitstoot.
 - b) Alle peilbesluiten in veenweidegebieden te herzien en optimaliseren naar minimale uitstoot binnen heersend gebruik.
 - c) Tot een drooglegging van -40 cm niet meer te indexeren.
 - d) Alle peilbesluiten met een drooglegging groter dan -60 cm te herzien.
 - e) waterschappen nemen de verantwoordelijkheid voor het grondwater in peilgestuurde veengebieden.
4. Waterschappen nemen de verantwoordelijkheid voor het watersysteem dat in het kader van de veenweideaanpak in veel gevallen ingrijpend aangepast worden. Zij stellen daartoe financiële middelen beschikbaar en zijn daarmee mede sturend op de ruimtelijke inrichting:
 - a) Waterschappen stellen X budget beschikbaar voor de water gerelateerde kennisontwikkeling in dit dossier;

- b) Waterschappen dragen substantieel bij aan de vrijwillige GLB-maatregelen in veenweidegebieden;
 - c) De waterschappen financieren de water gerelateerde maatregelen uit het gebiedsproces en koppelen de eigen opgaven.
5. Waterschappen werken in het veenweidendossier zoveel mogelijk als één overheid samen, waarbij zij hun eigen opgaven koppelen en kennis aan andere betrokken partijen beschikbaar stellen.
 6. Waterschappen stellen het waterbodemsysteem centraal met focus op een klimaatbestendig watersysteem in 2050.

Artikel 12. Reductie broeikasgassen oppervlaktewater/sloten

Gelet op de grote onzekerheden aangaande de omvang van de emissies van methaan en andere broeikasgassen uit oppervlaktewater evenals de mogelijkheden om deze te reduceren wordt door de waterschappen via STOWA een onderzoeksprogramma ingesteld dat in de komende jaren verder wordt uitgewerkt. Daarbij worden:

1. De omvang van emissies van broeikasgassen uit oppervlaktewater zo nauwkeurig mogelijk vastgesteld;
2. Mogelijke maatregelen verkend die waterschappen zouden kunnen nemen om reducties van broeikasgassen te verminderen;
3. Meekoppelkansen verkend voor maatregelen als bedoeld onder het tweede lid die tevens een bijdrage leveren aan verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit.

Artikel 13. Jaarlijkse monitoring emissies van broeikasgassen

De onder artikel 1 t/m 3 genoemde emissies worden jaarlijks gemonitord door middel van de Klimaatmonitor Waterschappen die hiervoor zal worden uitgebreid en geactualiseerd.

Artikel 14. Cyclische evaluatie en herijking van uitvoeringsbeleid en ambities en klimaatplannen

1. Elke 4 jaar wordt de uitvoering van deze strategische visie door de Unie van Waterschappen geëvalueerd en de vastgestelde ambities en doelen waar nodig herijkt en voorgenomen maatregelen waar nodig bijgesteld.
2. Het waterschap stelt ter vervanging van de Meerjarenplannen MJA vanaf 2023 elke vier jaar een Klimaatplan op waarin maatregelen worden opgenomen ten behoeve van de sectorale strategische visie met betrekking tot energieverbruik, opwek van duurzame energie en emissie van broeikasgassen.

B. DUURZAME ENERGIEPRODUCTIE: 100% ENERGIENEUTRALITEIT IN 2025

Artikel 15. Energieneutraliteit

1. De waterschappen hebben de ambitie om in 2025 minimaal voor 100% energieneutraal te zijn en realiseren dit door:
 - a) Energiebesparing bij de uitvoering van hun taken;
 - b) Investerings in projecten voor de opwek van duurzame energie op terreinen als rioolwaterzuiveringen, poldergemalen, dijken en oppervlaktewateren;
 - c) Mits dit verenigbaar is met een adequate uitvoering van de taken met het oog op veiligheid, waterkwaliteit en ecologie.
2. Onder energieneutraliteit wordt verstaan dat minimaal zoveel energie wordt opgewekt dan wordt verbruikt en daarbij wordt meegerekend:
 - a) de opwek van energie door middel van investeringen van het waterschap op eigen terreinen of dat van derden;
 - b) de opwek van energie van investeringen van derden op terreinen die in eigendom zijn van het waterschap.

Artikel 16. Facilitering van opwek van duurzame energie door derden

1. Het ter beschikking stellen van gronden of wateren die in eigendom of beheer zijn van het waterschap aan derden wordt gestimuleerd, voorzover dit niet in de weg staat aan de adequate uitvoering van de wettelijke taken van het waterschap en deze voorzieningen goed kunnen worden ingepast in het waterbeheer
2. Conform de afspraken in het Klimaatakkoord stimuleren de waterschappen het de voorkeur om in geval van het ter beschikking stellen van gronden dit zo zoveel mogelijk lokale energiecoöperaties
3. De Unie van Waterschappen heeft twee handreikingen opgesteld ten behoeve van de samenwerking met lokale energiecoöperaties en aanbesteding en stimuleert haar leden daarvan gebruik te maken.

Artikel 17. Inventarisatie potentieel opwek duurzame energie

1. Elk waterschap maakt een inventarisatie van het potentieel van inzet van assets die mogelijk zouden kunnen worden benut voor de opwek van duurzame energie, waaronder groen gas, aquathermie en plaatsing van windmolens en zonnepanelen.
2. Het is van belang dat er vaart wordt gemaakt met het wetsvoorstel dat moet borgen dat waterschappen juridisch meer duurzame energieproductie mogen produceren dan zij zelf verbruiken.

Artikel 18. Biogas en Groen Gas

1. De waterschappen streven gezamenlijk naar een sectorale biogasproductie op de rioolwaterzuiveringen van jaarlijks 175 miljoen kuub in 2030;
2. De waterschappen streven voor wat betreft groen gas gezamenlijk naar:
 - a) Opwaardering van groen gas tot minstens 75% van het sectoraal geproduceerde biogas;
 - b) De jaarlijkse productie van 100 miljoen kuub groen gas.
3. Bij de productie van groen gas wordt (kort-cyclisch) CO₂ zoveel mogelijk afgevangen en vastgelegd.
4. De waterschappen nemen actief deel aan het Programma Groen Gas en de Unie van Waterschappen neemt namens de waterschappen deel aan het Platform Groen Gas.
5. De Unie van Waterschappen neemt de aanbevelingen in overweging van het locatieonderzoek op rioolwaterzuiveringen naar het potentieel van de productie van groen gas met inzet van externe stromen zoals dierlijke mest, GFT en maaisel.
6. De Unie van Waterschappen neemt samen met de Vereniging van Zuiveringsbeheerders en Energie- en Grondstoffenfabriek het initiatief voor een 'Community of practice' voor groen gas.

Artikel 19. Proactieve rol Aquathermie

1. Waterschappen zetten zich er voor in dat de energie die in water ligt opgesloten, waar mogelijk kan worden benut als bron voor warmte- en koudevoorziening en warmtenetten in de gebouwde omgeving.
2. Daartoe brengen de waterschappen op lokaal niveau actief kansen voor aquathermie in kaart.
3. De waterschappen werken mee aan de totstandkoming van de gemeentelijke transitievisies warmte (warmtevisies) en adviseren over de bijdrage die aquathermie kan leveren.
4. De Unie van Waterschappen neemt deel aan de Green Deal Aquathermie 2.0, het Nationale Programma Warmtetransitie en het Nationaal Programma RES om kennis en ervaring op het terrein van aquathermie in te brengen.
5. Via de STOWA ontwikkelen de waterschappen kennis over de governance en techniek van aquathermie inclusief de toepasbaarheid met het oog op ecologisch effecten.
6. De Unie van Waterschappen stelt model-beleid op voor de vergunningverlening voor de toepassing van aquathermie.

Artikel 20. Wind en Zon

1. De waterschappen streven waar mogelijk naar een inzet van zonnepanelen en windmolens bij rioolwaterzuiveringen en waterkeringen voor de eigen energievoorziening en voor levering aan de omgeving.
2. De Unie van Waterschappen stelt model-beleid op voor de vergunningverlening voor de plaatsing van zonnepanelen op oppervlaktewater.

Artikel 21. Flexibiliteit, netwerkcongestie en groene waterstof

1. Met het oog op energiezekerheid en toenemende capaciteitsproblemen op het netwerk verkennen de waterschappen:
 - a) Lokale mogelijkheden voor flexibele inzet van energie;
 - b) Mogelijke toepassing van groene waterstof;
 - c) Verdere ontwikkeling van de rioolwaterzuivering als smart energy hub.
2. Bij deze verkenning vindt afstemming plaats met de partijen in de Regionale energie strategieën.
3. De Unie van Waterschappen wil met het Rijk en de STOWA een ontwikkel- en demonstratieprogramma instellen voor de productie van groen waterstof met inzet op realisatie van pilot elektrolyse installaties op rioolwaterzuiveringen met juridische experimenteerimte.

Artikel 22. Klimaatmonitor

De Unie van Waterschappen actualiseert de afbakening en opzet van de jaarlijkse Klimaatmonitor op basis van de afspraken, uitgangspunten en definities van de strategische visie als opgenomen in bijlage 1.

C. MAATSCHAPPELIJKE ROL EN TAAKOPVATTING: ACTIEF EN BETROKKEN WATERSCHAP

Artikel 23. Maatschappelijke rol

1. Het waterschap heeft een bredere maatschappelijke oriëntatie en treedt de omgeving tegemoet met een open houding voor samenwerking op klimaatdoelen.
2. Het waterschap vervult in zijn omgeving een voorbeeldfunctie met een actief klimaatbeleid.

Artikel 24. Rol in de Regionale energiestrategie (RES)

1. Het waterschap maakt zich sterk voor een sturende rol van water en bodem in de RES 2.0.
2. Het waterschap stelt zich proactief op met de inzet van de warmtebronnen in de RES.
3. Het waterschap handhaaft zijn bestuurlijke betrokkenheid in de RES ten behoeve mede met het oog op de eigen opgave van het waterschap en de borging van het waterbelang in de ruimtelijke ordening.
4. Waterschappen zetten zich omwille van de integraliteit in voor een stevige koppeling van de RES 2.0 met het Nationaal Programma Landelijk Gebied
5. Het waterschap inventariseert zijn potentieel voor duurzame energie ten behoeve van zijn inbreng in de RES.

Artikel 25. Participatie, lokaal eigendom en samenwerking met energiecoöperaties

1. Het waterschap bevordert de samenwerking met energiecoöperaties voor de ontwikkeling van lokale duurzame energieprojecten.
2. Het waterschap legt deze voorkeur voor lokale aanbesteding vast in beleid binnen de juridische grenzen van het aanbestedingsrecht (Unie Handreiking participatie en juridische aspecten).

Artikel 26. Samenwerking met andere partijen als RWS, netbeheerders en energiebedrijven

1. Het waterschap zoekt in de uitvoering van het klimaatbeleid de samenwerking met RWS of andere partijen voor zover dit functioneel en passend is.

Artikel 27. Inzet Warmtetransitie

In het kader van de warmtetransitie maakt het waterschap zich sterk voor:

1. Actief inbrengen van Aquathermie en groen gas in Transitievisie Warmte (gemeente)
2. Zorgt ervoor dat Aquathermie onderdeel wordt van de afwegingen in de Regionale Structuur Warmte (provincie)
3. Een proactieve rol van het waterschap in de warmtetransitie en verankering van de warmtebronnen van de waterschappen in de Regionale Structuur Warmte binnen de RES 2.0
4. Inzet op maximale bevoegdheden van de waterschappen in de Warmtewet (geen plicht)

Artikel. 28. Financiering

1. Verduurzaming van de waterschapstaken kunnen doorgaans uit eigen belastingopbrengsten worden gefinancierd
2. Waar een bijdrage van het Rijk wenselijk is gaan we hierover in gesprek
3. Dit is het geval bij klimaatmaatregelen die een ver verwijderd verband hebben met de waterschapstaken of die initieel buitenproportionele kosten met zich brengen
4. Ondersteuning aanbeveling van de ROB voor onderzoek naar investeringskosten en veenweiden voorkomend uit het Klimaatakkoord.

D. MEEKOPPELKANSEN: AANJAGEN VAN KLIMAATBELEID

Artikel 29. Klimaatadaptatie: verdroging, wateroverlast en hittestress

- Het waterschap verbindt waar mogelijk het klimaat- en energiebeleid met een integrale gebiedsgerichte aanpak in het perspectief van het waterbeheer als ordenend principe.
- Waar mogelijk neemt het waterschap aan de voorkant bij planvorming en gebiedsaanpak meekoppelkansen voor klimaatadaptatie, waterkwaliteit en biodiversiteit mee.

Artikel 30. Waterkwaliteit en Biodiversiteit

1. Het waterschap neemt de Bossenstrategie als uitvloeisel van het Klimaatakkoord mee in de afwegingen voor de inrichting van een meer natuurlijk en robuust watersysteem en bezien daarbij de kansen voor extra bos in beekdalen.
2. Het waterschap neemt de mogelijkheden en kansen voor een natuurvriendelijk beheer van sloten mee in het kader van de beleidsafwegingen bij de veenweidenaanpak.
3. Het waterschap neemt kansen voor maatregelen ter voorkoming van methaanvorming in sloten mee in samenhang met de beleidsafwegingen voor een betere waterkwaliteit en biodiversiteit.
4. Waar mogelijk worden koude lozingen bij aquathermie benut om de waterkwaliteit te verbeteren. warmtelozingen tegen te gaan
5. Het waterschap neemt de mogelijkheden van een natuurvriendelijke inrichting mee bij de aanleg van zonneweiden.

Co2-beprijzing

Waterschappen gaan inzetten op interne CO2-beprijzing. Door CO2 te beprizen krijgt het een expliciete waarde en wordt het duidelijk welke kosten met de uitstoot gemoeid zijn. Waterschappen gaan werken met een prijs van 100 tot 140 euro, passend bij het twee graden scenario. Als we inzetten op anderhalve graad en 55% CO2 reductie dan zal hier logischerwijs een hogere prijs aan vast hangen. Op deze manier worden CO2-reducerende maatregelen gestimuleerd.

Wat vragen we concreet van het nieuwe kabinet?

1. Onderzoek

Financiële bijdrage voor een langjarig onderzoeksprogramma met o.a.:

- Monitoring- en reductieprogramma Lachgas en methaan op de zuiveringen (EZK/I&W).
- Ontwikkel- en onderzoeksprogramma Waterstof en superkritische vergassing t.b.v. van hogere productie biogas en groen gas (EZK).
- Technische mogelijkheden afzuiging en vastlegging (en mogelijk hergebruik) van lachgas, methaan en CO₂ bij rwzi's (EZK, I&W).
- Methaanemissie uit oppervlaktewater (I&W).
- Onderzoek en monitoring van de ecologische effecten van aquathermie en zon op water (I&W).
- Onderzoek CO₂ aspecten grondstoffenterugwinning (I&W).

2. Bevoegdheden

- Vaart zetten achter het Wetsvoorstel Energieproductie waterschappen (afpraak uit het Klimaatpakket (I&W). Dit voorstel is nu gekoppeld aan het voorstel herziening belastingstelsel van de waterschappen. Duurt mogelijk te lang, omdat energieneutraliteit voor sommige waterschappen in beeld komt
- Juridische experimenteerruimte productie waterstof op rwzi's (leidingen, levering; I&W).
- Juridische experimenteerruimte voor rzwi als 'smart energy hub' (I&W).
- Modernisering van de afvalstoffenwet en -regelgeving (I&W).

3. Inhoudelijke bestuurlijke afspraken

- Mogelijke afspraken voor het reduceren van CO₂, maar daarnaast ook op het vermijden CO₂ en neutralisatie van CO₂ door opvang, hergebruik of opslag (EZK/BZK/I&W).
- Opvolging Meerjarenafspraken energie-efficiency voor de waterschappen (Zie ons verzoek van mei 2021 aan EZK). Uitbreiding focus van energie naar integrale benadering CO₂/broeikasgasen (EZK) op scope 1,2 en 3. Er wordt nu een verkenning gedaan naar opvolging MJA. Noodzaak concernbenadering.
- Het opstellen van een uitvoeringsagenda met I&W/RWS en medeoverheden om samen te werken aan de ambitie om in 2030 bij de aanleg en onderhoudsprojecten in de GWW-sector klimaatneutraal en circulair te werken. De uitdagingen van de waterschappen en RWS komen sterk overeen. RWS heeft met steun I&W een strategie opgesteld, incl. plan van aanpak. Onze wens is om hierbij programmatisch aan te haken met ondersteuning.
- Verbinding met programma Circulaire Economie door toepassing van de CO₂ prestatieladder.
- Mogelijkheid van meer integrale aanpak in de Regionale energiestrategieën (gebiedsaanpak Klimaatadaptatie, warmtebronnen groen gas en/of aquathermie?).
- In verband met de oorlogssituatie in de Oekraïne is de Unie van Waterschappen twee weken geleden gestart met een verkenning naar een versnelling van realisatie van groen gas installaties. Een dergelijke versnelling vraagt mogelijk om ondersteuning op financieel en juridisch vlak.

4. Ondersteuning Unie van Waterschappen

- Budget voor fte capaciteit Unie (RES en warmtetransitie) met mogelijke koppeling aan nationale programma's. Met inachtneming van rollen, taken, ambitieniveau waterschappen en Uniebureau.

5. Financiële ondersteuning en stimulering waterschappen

- SDE ++ voor aquathermie en Groen Gas. Ontschotting warmte van elektriciteit in 2023. Vastlegging kort-cyclische CO₂ (bijv. bij productie groen gas; EZK).
- Mogelijke tegemoetkoming bij toepassing interne CO₂-beprijzing van onrendabele projecten.
- Meerjarig monitoring ecologische effecten van gerealiseerde aquathermieprojecten.
- Verkenning van financiële bijdragen voor inspanningen die de financiële draagkracht van het waterschap te boven gaan of die zich te zeer buiten het wettelijk taakgebied van het waterschap bevinden (zowel investeringskosten als personele capaciteit).

6. Programmatische inbedding van aquathermie en groen gas

- Onderbrengen van Netwerk Aquathermie in Programma Gebouwde omgeving (EZK en BZK)
- Programmatische positionering van groen gas en Routekaart Groen Gas in het Programma Gebouwde omgeving en of NP RES (EZK en BZK).